
Філософія освіти

УДК 370:13.73

Уваркіна О. В.

Доктор філософських наук, доцент, учений секретар Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова

ОСВІТА В ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ СВІТІ

Розглядаються проблеми глобалізації як руху до міжнародного, глобального, світового суспільства, в якому інформація, наука й освіта є найвпливовішими факторами соціальної динаміки.

Ключові слова: *глобалізація, модернізація, освітні технології, глобальна освіта.*

Динамічні зміни в суспільно-економічному та політичному розвитку України зумовлюють стратегічні завдання держави і визначають головні напрями оновлення і модернізації національної системи вищої освіти, спрямовані на підвищення якості надання освітніх послуг, забезпечення суспільних потреб у висококваліфікованих фахівцях, здатних адекватно реагувати на глобалізаційні виклики часу.

Починаючи з 1983 року поняття «глобалізація» почало активно вживатися у наукових працях Т. Левітта, Р. Робертсона, а протягом останніх двох десятиліть є найпопулярнішим багатоаспектним терміном під час наукових дискусій про перспективи розвитку всієї цивілізації й окремих країн. Дослідники геополітичного підходу дослідження проблем глобалізації представляють глобалізацію як посилення транспарентності й руйнування національних кордонів, що почалося зі сфери економічних відносин, а потім охопило соціальні, військові, політичні, культурні та інші відносини. Представники цивілізаційного підходу розглядають в широкому цивілізаційному контексті. Розглядаючи глобалізацію в соціологічному аспекті, дослідники розвивають транснаціональний підхід. У контексті розвитку світових ринків товарів, послуг, капіталу і праці науковці трактують глобалізацію з позицій економічного підходу. Екологічний підхід пов'язує глобалізацію з погіршенням екологічного

стану на нашій планеті і необхідністю вироблення засобів для захисту навколишнього середовища. Політологи пов'язують глобалізацію з народженням нового світового порядку, який впливає на становлення світового громадянського суспільства, на ступінь інтеграції суспільства і реорганізацію політичного простору [1].

Найповніше визначення поняття «глобалізація» належить австралійському філософу освіти С. Канінгхему: «Під поняттям «глобалізація» як правило поєднується ціла низка споріднених концептів, зокрема: інтернаціоналізація виробництва, торгівля та фінанси, розвиток мультинаціональних корпорацій, дерегуляція фінансових ринків; міжнародна мобільність людей, розвиток діаспорних та іммігрантських громад та зростаюча мультинаціональність суспільства у розвинених країнах; міжнародні комунікаційні потоки, що здійснюються за допомогою телекомунікаційних медіа технологій та забезпечують транснаціональне поширення культурних послуг, образів, предметів масового споживання; глобальна циркуляція ідей і понять, експорт «культурно-імперіалістичних» західних цінностей, розвиток міжнародних організацій... [2]».

В епоху глобалізації найвпливовішими факторами соціальної динаміки стають інформація, наука й освіта. Конкурентоспроможною в майбутньому буде людина, яка опанувала основи наук, володіє новітніми способами сприйняття й передання інформації, освічена і практично підготовлена, насамперед у професійному, мовному та світоглядному аспектах. Саме У такому ключі розгортаються світові трансформаційні процеси У системі освіти, науки та інформаційних технологій. Частково вони реалізуються і в Україні. Однак, незважаючи на певні зрушення, ситуація в гуманітарній сфері України залишається складною. Україна на сучасному етапі розвитку економіки, приєднавшись до Болонського процесу, прагне привести вітчизняну систему вищої освіти у відповідність до європейської [3].

Глобалізація світу, на думку авторів праці «Культура. Ідеологія. Особистість: Методолого-світоглядний аналіз», має позитивні і негативні наслідки. З одного боку, добре, коли усі нації відчують себе частиною людства, включені до глобальних інформаційних структур, до світової економіки і політики. Але глобалізація веде до диктату наддержав, транснаціональних корпорацій, звужує автономію національних держав [4].

Для відображення основних світових освітніх процесів у науці все більш утверджується поняття «глобальна освіта». Ініціаторами та лідерами в розвитку глобальної освіти є представники американської освіти, які ще у 1970 р. створили «The American Forum for Global Education» (Американський форум для глобальної освіти) — недержавну організацію, що залучала до започаткованого руху насамперед громадські, професійні, корпоративні організації. У квітні 1995 р. в Нью-Йорку за ініціативи «The American Forum for Global Education» та під егідою ЮНЕСКО міжнародна конференція «Bridges to the Future» (Мости у майбутнє) визначила роль та основні напрями розвитку глобальної освіти у XXI столітті. Вона була визнана одним із найважливіших напрямів розвитку сучасної педагогічної науки та практики, мета якого полягає в підготовці людини до життя у складному, мінливому світі, до розв'язання глобальних проблем [5].

Процес інституалізації глобальної освіти відбувається і в Європі. Зокрема, у 2001 р. за підтримки Ради Європи було створено Global Education Network Europe — GENE (Мережу глобальної освіти Європи), мета якої полягала в розвитку та підтримці теорії і практики глобальної освіти на континенті. Мережа включає представників національних державних установ, громадських організацій, вчених. Діяльність GENE спрямована на те, щоб «настав той день, коли всі європейці здобуватимуть якісну глобальну освіту [5]».

Науковцями відпрацьовано концепцію глобальної освіти, яка реалізується на практиці в багатьох країнах. Наприклад, концепція глобальної освіти, розроблена фінськими фахівцями з урахуванням передової світової наукової думки та світового практичного досвіду, передбачає реалізацію таких педагогічних завдань:

рух у напрямі формування індивідуальної та спільної глобальної відповідальності етики світового громадянства, що базується на повазі прав людини;

підтримання в освітній та суспільній думці атмосфери практичного мислення та громадської солідарності;

сприяння міжкультурному діалогу в суспільстві, збудження інтересу та поваги до культурних надбань усіх народів, розуміння їхніх специфічних особливостей;

підтримка зусиль та умінь у збереженні хиткої рівноваги в системі «Людина — Природа», усвідомлення обмеженості ресурсів Землі;

поширення знань про особливості розвитку глобалізованої економіки, його соціальні та культурні наслідки;

заохочення будь-яких ініціатив, мета яких — праця на благо майбутнього всього людства;

сприяння органічному поєднанню всіх складових глобальної освіти (права людини, соціальна справедливість, рівність можливостей, міжкультурний діалог) [5].

Дослідники глобальної освіти вважають конкурентоспроможною в майбутньому таку людину, яка орієнтується в основах наук, володіє новітніми засобами сприйняття і передавання інформації, є освіченою і практично підготовленою — насамперед у професійному, мовному і світоглядному сенсі.

Глобальна освіта, в свою чергу, виступає найефективнішим засобом позитивного розвитку процесів глобалізації, оскільки тільки освічене суспільство і освічене людство може критично і розумно протиставити позитивні процеси розвитку негативним, уникнути анархії і насильства. Саме глобальна освіта може забезпечити активну участь світової науки і громадськості в управлінні світом у новому тисячолітті. Людство, стурбоване своїм виживанням, все більше звертається до проблем освіти, її розвитку і вдосконалення, оскільки вже зараз з'ясується, яким буде нове століття — поінформованим або неосвіченим, гуманним або агресивним. Тому актуальність цієї проблеми беззаперечна [6].

Глобалізація є процесом прагматичним. Вона стимулює, підживлює гігантські фінансові потоки і водночас споживає їх. Зміни в економіці, політиці, культурі, які відбуваються відповідно до вимог глобалізації, «поглинають» серйозні капіталовкладення. Те саме відбувається і в системі освіти. Якщо суспільство ставить перед собою завдання її адаптації до сучасних вимог, воно насамперед повинне подбати про фінансове забезпечення нововведень. Якими б патріотами ми себе не вважали, якщо найближчим часом держава і суспільство не змінять ставлення до освіти, зокрема до університетів, про високі інформаційні технології, конкурентоспроможність наших фахівців у міжнародному поділі праці, добробут населення, соціальний комфорт і національну безпеку — а саме ці речі загострює глобалізація — можна забути [5].

Глобалізація освіти — одна з фундаментальних тенденцій розвитку освіти, яка відображає формування єдиного соціального інформаційного й освітнього простору в масштабах усієї планети, зокрема через діяльність засобів масової інформації, канали Інтернет [3].

Питання глобалістики, реформування й удосконалення системи освіти знайшли широке відображення і в працях вітчизняних та зарубіжних авторів В. Андрущенко, В. Біблера, А. Бойко, С. Болла, Н. Бурбулеса, Е. Гідденса, С. Гессена, В. Давидова, В. Данильченко, М. Євтуха, І. Зязюна, В. Кременя, М. Лукашевича, М. Михальченка, В. Молодиченка, А. Панаріна, П. Скотта, Є. Суліми, М. Шепелева та ін.

Сучасний процес навчання потребує використання нових досліджень проблеми розвитку в контексті глобальної освіти. Як результат — побачили світ низка книг, в яких трактують проблеми освіти в ХХІ столітті: «Інтеграція світової освіти — реальність третього тисячоліття», «Глобальна освіта — шлях до інтеграції світового освітнього простору», «Культурологічна складова інтернаціоналізації світової освіти», «Утворення майбутнього: глобальні проблеми — локальні рішення», а також колективні праці: «Теорія і практика глобальної освіти», «Організація навчального процесу в глобально-орієнтованій школі [6]».

Протягом останніх 10–15 років глобалізація значно вплинула на трансформацію національних систем освіти. Саме прагнення європейців консолідувати свої можливості і модернізувати систему освіти і знайшло своє вираження в Болонському процесі. Процес європейської інтеграції у сфері освіти одержав свою назву на честь найстаршого навчального закладу Європи (Болонський університет було засновано у 1088 р.). 19 червня 1999 р. він став місцем підписання Декларації про узгоджені дії щодо розвитку сучасної вищої школи і пошуку загальноєвропейських вимірів у вирішенні спільних проблем. Відповідна освітня політика має сприяти: створенню системи освіти, яка охоплює усі сфери життя; випереджальній ролі освіти; виробленню нових знань; зближенню освіти та економіки; зростанню ролі освіти у розвитку особистості; утвердженню усвідомлення рівної корисності інвестицій як в економіку, так і в освіту; подоланню проблем, які гальмують європейську мобільність. Болонська декларація значно прискорила процес реформування вищої освіти в європейських країнах. Насамперед, воно виявилось у перебудові національних систем вищої освіти, зміні програм та інституціональних перетвореннях [7].

Провідним національним соціально-економічним пріоритетом ХХІ століття має стати розвиток оновленої моделі вищої освіти, орієнтованої на перспективу, оскільки, по-перше, здебільшого фахівці з вищою освітою є ініціаторами інновацій, а по-друге, все більш помітним стає

вплив рівня та якості освіти на підвищення матеріального і культурного рівня населення. На нашу думку, вплив глобалізаційних процесів на освіту більш всього торкнувся використання наукової джерельної бази за допомогою різних інноваційних технологій. Наприклад, в НПУ імені М. П. Драгоманова у рамках проекту «Електронна бібліотека» був створений освітній портал, який об'єднує вже 35 сайтів університету і постійно розширюється.

Ресурси «Електронної бібліотеки» в НПУ імені М. П. Драгоманова, яка доступна через інтернет і розміщена на порталі університету досягли відмітки 5000 книг. Вони систематично поповнюються і користуються великом попиту серед магістрів, аспірантів та докторантів університету, які зараз активно використовують електронні ресурси у науково-дослідній роботі.

Викладачами університету активно розробляються електронні курси, які використовуються як для дистанційного навчання, так і для підтримки навчального процесу.

Застосування нових інформаційних технологій для розвитку нових форм дистанційного навчання на базі Інтернету призводить до нового розуміння реального значення міжнародного рівня в освіті. У той час як реальна мобільність продовжує мати велике значення, вона починає розглядатися як один з елементів інтернаціоналізації (див. мал. 3).

Важливого значення набуває такий міжнародний вимір в освітній практиці, за якого мобільність здійснюється у віртуальному просторі або коли метою є створення міжнародних умов для обміну ідеями. Пошук нових, удосконалених, більш рентабельних засобів надання освіти та навчання зростає в усьому світі. Багато хто намагається применшити основні труднощі розвитку навчання в системі «он-лайн».

Для більшої частини планети підключення до системи сучасної дистанційної освіти є можливим тільки після залучення величезних інвестицій в інфраструктуру сучасних засобів зв'язку. Інтернет володіє необмеженим потенціалом і величезною силою, однак не можна дозволити, щоб він став новим джерелом світової нерівності.

Однак фахівці з маркетингу систем навчання в режимі «он-лайн» іноді применшують недоліки та складності, включаючи бар'єри технологічного характеру і грамотності, так само як і бізнесу, культури, мови і стилів навчання. У результаті найбільшого у світовій історії дослідження процесів глобалізації, проведеного компанією Environics International на замовлення Світового економічного форуму, було з'ясовано, що

шестеро з кожних десяти чоловік в світі вважають глобалізацію позитивним процесом.

Культурна глобалізація вищої освіти є нерівномірним, суперечливим і складним явищем. За підсумками звіту «Карта перекроюється: глобалізація й мінливий світ», підготовленого компанією «Ернст енд Янг» разом з Economist Intelligence Unit (EIU), було розраховано Globalization Index, що охоплює період з 1995 по 2013 рік. Місце в рейтингу визначалося на основі п'яти критеріїв: відкритість у сфері торгівлі, рух капіталу, обмін технологіями й думками, переміщення робочої сили й культурна інтеграція. Перше місце посів Сінгапур, останнє — Іран, 55 місце — Росія. Україна знаходиться на 41 місці в рейтингу глобалізації [1], що свідчить про її активне долучення до вирішення глобальних питань людства і хороші перспективи стати гідним членом світового співтовариства.

Список використаних джерел:

1. Суліма Є.М. Глобалістика [Текст]: підручник / Є.М. Суліма, М.А. Шепелев. — К.: Вища школа, 2010. — 544 с.
2. Енциклопедія освіти [Текст] / Акад.пед. наук України; головний ред. В.Г. Кремень. — К.: Юрінком Інтер, 2008. — 1040 с.
3. Курко М. Вища освіта в умовах глобалізації [Текст] / М. Курко // Вісник Академії управління МВС. — 2010. — № 3 (15). — С. 115–120.
4. Культура. Ідеологія. Особистість: методолого-світоглядний аналіз [Текст] / В. Андрущенко, Л. Губерський, М. Михальченко. — К.: Знання України, 2002. — 578 с.
5. Андрущенко В.П. Світанок Європи: Проблема формування нового учителя для об'єднаної Європи ХХІ століття [Текст] / В.П. Андрущенко. — К.: Знання України, 2011. — 1099 с.
6. Янчева Л.М. Комунікативно-інтегративна система організації та управління навчальним процесом в умовах ступеневої освіти [Текст] / Л.М. Янчева, О.К. Кухарьонко, А.В. Левченко, Т.В. Коновалова//Модернізація вищої освіти та проблема управління якістю підготовки фахівців.: матеріали. — Харків: ХДУХТ, 2010. — С. 3–6.
7. Орлова Т.В. Історія сучасного світу [Текст]: навчальний посібник / Т.В. Орлова. — К.: Знання, 2006. — 551 с.

Стаття надійшла до редакції 22.03.2013 р.

Уваркина О. В. Образование в глобализированном мире

Рассматриваются проблемы глобализации как движение к международному, глобальному, мировому сообществу, в котором информация, наука и образование является наиболее влиятельными факторами социальной динамики.

Ключевые слова: *глобализация, модернизация, образование, технологии, глобальное образование.*

Uvarkina O. V. Education in the globalized world

The problems of globalization are analyzed as a movement to an international, global community in which information, science and education is the most influential factors of social dynamics.

Keywords: *globalization, modernization, education, technology, global education.*